Førsteblad

1

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

9

Emnenr. X2

Fylke: Vest Agder

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Lista

Emne: Transport av höy

Bygdelag: Heiegaran

Oppskr. av: Anders Grostöl

Gard: Grostöl

(adresse): Stokke om Farsund

G.nr. Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Ja, fraa eg va båtn heime. 1868 te 1890 å

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

sidan he vore kjent öve heile Lista.

SVAR

Slekta mi kom te Grostöl viset 1810
Då hadde di gar som nå a byta i?
Der va bare ein klein rieveg te
garen, å både mannfolk å kvinfolk
rei når di sko a gare.
Heime på garen kjörte di så mö
gje di konne. På sletta kjörte di
på jul på trekjerra 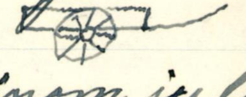
ma tre-jul, treås igjönom julan,
tre sjåge å tre i kjerrekjista.
Da va helst mög (pevd av hustyr) å
jörple (poteter) jord, stein, å slikt som
blei kjört i kjerra.
Höi å kodn, ve å lyng å slikt,
noge kjörte di på drogsleen 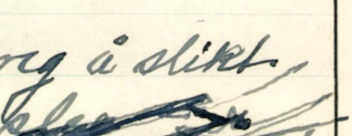

Når di kjörte höy å slikt
noge hadde di ei grinn på drog-
sleen. 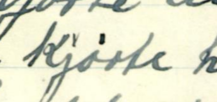 Ho va laga a trestenge på lengst a böide banstage
på tvörs. I beggje (båe) enkan
va di sorra ihob ma bjorke
vijje, å et vijje-bann va der
öve midden for å holle lag på
grinna hel tromma som di öu
kalde ho.

9

På lag år 1900 kom der kjörevæg te heiegaran å te Grostöl óu, å nå he folk rödd seg vege så di kan kjöre ront på garen. Nå a der ingjen drogslee mer på garen. Di bruke kjerre me jennskodde (jern) jul å jennås, - vippekjerre der sjegan bare gjenge te åsen, å skrove a hokka på me kroge, så lasse kan tömmes me bare å hokke op ei hespa framme på skrove, der da a festa te tvörtree mellom sjegan, å så löpte da å vippe da bagöver. På flade Lista å på store gare der da he vore kjörevege frå ta mez slie 1850 he di hatt höi~~fa~~slee te å kjöre höi på i lang ti nå men eg kan minnest eg såg en drogslee te kjöre höi på på en slegar så sint som 1880.

1. Husmansplasse a her mest ingjen a på Lista. Men di flest garan a svart små, mange så små at di bare kan föe ~~2~~ tvo-tri kjyr, hel 2 kjyr å 1 hest. Mange gare på Lista va bögsla jor (benefiseret gods) te langt ud i da nittande århundre. Far min kjöbte Grostöl före 1850, å 4 söskenn delte garen som va hålle (½) garen Grostöl. Då selde di hesten å bjergde seg uden hest.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Höie å kodne bar di heim på
byretog på ryggjen frå då av. 9
Före 1850 bar di ou på tog der di
ikkje kunne kjöre. Då hadde di
mest tog som va heimelaga a
linnebast, som di lae te tog på
en banre hel på ei kassvinna.
Et byretog sko vere 5 fabne langt.
På ennan sette di ei takling
a bega trå, så da ikkje sko
stå innod når di dro toje
ud onne byra heime

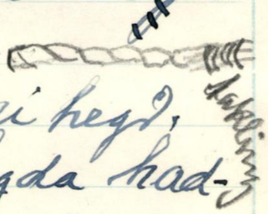

På bukta a toie hadde di ei hegd,

(et tog-toie) Hegda hadde di böid a einar hel eig.
Fyst kjende di höye ma ei rakste-
riva laga a tre.

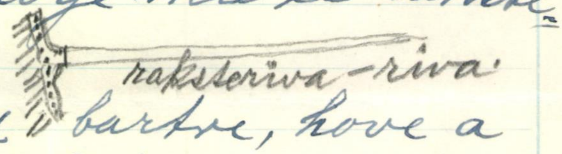

Skapte å kvistfritt bartre, hove a
lövtre-holt, ask, å tinnan a einar,
ask, eig hel holt. (hassel)
4-5 kjemmne va ei byr på 30-60
kg. Når toie a lagt ud, å kjemman
a setta beint på, så legge di ennan
öve byra å „hegde" (verb) krekke ennan gjönan
hegda) å kneppe byra. Toie rant
byra heite nå falle.
Så stikke di ein arm inn
onne kvert fatle å for fatlan
godt inn på akslan, a så må ein
dra i ennan a toie te den som
ska bere byra kjanne i kne.
Då reise han op sjøl. Sommeti
sette han ei riva ma ennen 9
a skapte innod jöra for å stötte
seg på når han reise.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

4

Den som drege ein op me byra må stå beint framföre den han ska dra ~~op.~~ Ei byr på 2-3 kjemme, ei lida kjassa, bere di på axle

(en kort veg) På Lista a der ikkje udslåte der di sette höie i stakk.

A der lide på som på myre å i udslåte, så rage di höie noge ihob för di breie da; da kalle di å kverle höie.

Di seie: Grase stenne å gro, men di slore höi å ~~bo~~, rage, breie, kjemme, bere, hel kjöre höi.

Bodu va ma å ryte a vende, på di bar sma byre óu ("Alle mone drege", sa musa, ho meig i have) Da orstykkje he mi på Lista).

På noen gari: Slettestronna, Sannvia å noen andre der di he skoge-slåta i bratte bakke, der binne di a grastog en slag store sekke som di legge flatt på markja a lesse höi på som ei byr, a så he di et snórpetog trädd i di yste moskan, å ma da snórpe di posen ihob å knyte före Så kan di trilte byra nerfor bakkan uden å spille noge.

Di binne moskan pålag 10-15 cm i kver kant □. I gamle dae bunt di a bast. På dei garan a der linnetre. Eg tru ikkje nogen på Lista bruge jalebår te höi, heller inkje båre, heller inkje ryggkorg. Ryggkorg brug di te jorepl å te mög (hevd) ~~Sau~~

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

å andre tonge ting som ska op
for bakkjen, å julebåra bruge dite
tonge ting på sletta å nerfor bak- 9
kjen når di inkje he hest.
Dei andre redskaban som a spurt om
bruges inkje her.
3 Höie bli kjört hel bore heim
om sommaren hos di fleste
Noen enkelte he dörke op i udmarka
å bygd op ei löa der. I den legge
di ~~itt~~ höie om sommaren
å hente da heim om vintren
men sjellan på slee, helst på en
almindelig höislee.
4 Di som he hest kjöre höie i hus.
På enkelte å di stöste garan
på slete lanne bruge di höivogn
ma 4 jul, men mestepartem
bruge höislee (noen sei julslee), åa a lang-
kjerra ma höitrom på.
Langkjerra bruges te å kjöre stokke,
kodn å jorepl i sekke å andre
slige ting som kan ligge på
en slet langkjerre-botne å
surres fast. Når så langkjerra
ska bruges te å kjöre höi hel
kodn hel kvisteve hel agnesekke,
så sette di ei höitrom på langkjer-
Foto ra. Eg senne ma et foto a ein
höislee som di lesse höi i.
På en fullstor höislee 3.5 m lang
kan der kjöres 300-400 kg i ett lass.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Eg he bare sett ein julslee på Lista
Da va på garen Gjivold ikring 1910
Ein mann hadde et nybrod i ud-
marka å veien heim va ikkje go
Han hadde sette ~~xxx~~ ei drog å en
drogslee framme som en slags
förstilling onne höivogna å
kjörte avlen heim på den. Han
brugte da same i heimkjöre
Han kalde da julslee

Slig omtrent så han ud
Störrelsen på lassane va uligette
som da konne lage seg. Vå der
höi nok å ta a, så kjörte å kjöre
folk så store lass som di kan
for å få da fort inn. Jau, folk
rage val, der må ikkje ligge
noge igjen, di rage va ma haud-
riva, rukseriva. Noen kneppe
lasse ma ei stong som di sette
onne ei spila i den eine ennen
a höitromma å kneppe ner
å surre i den andre ennen a
höisleen. Di fleste bruge kneppestong
mest så lang som tromma [Tong]
Tonga bli laft på lasse för den som
pakke lasse gjinge ner a da. å
så bli tonga trykt ner å knept ner
fyst i den eine ennen å så i den
andre. Bare få surre lasse bare
ma et tog, men enkelte gjordet.
9 Tog som bruges på höisleen hejte
surretog.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

5 Treffe da at noen gamle el syke folk
ikkje kan gjøre arbeie i slåtta tid,
så hjelpe da ut ti for noen som
bu i nørheda te å lodslå garen.
Så ska di ha hålle høie hver, a då
kjørt di innekvert lass, ett lass
i hver løa. Da andre des spørs-
mål i 5 he mi ikkje noge å hera.
6 På Lista e her mes bare lett jul
hvert år, å di få som he løimo
nøi nammka, kjør helst høie heim
(?) jul i høisleen.

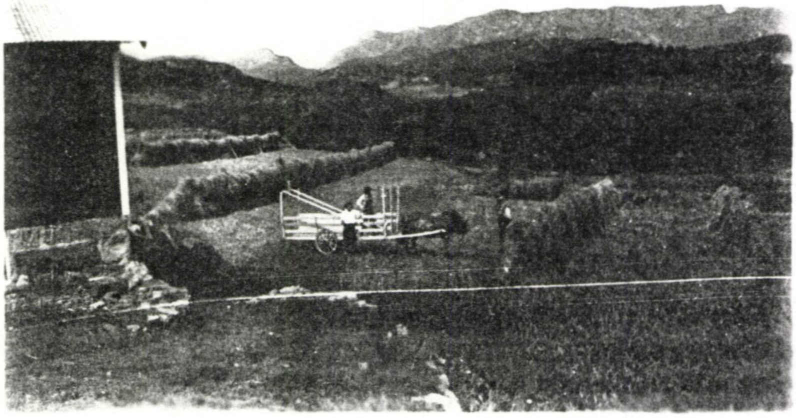

Høisle frå Lista.Enkelte bruker 4 hjul altså høivogn.

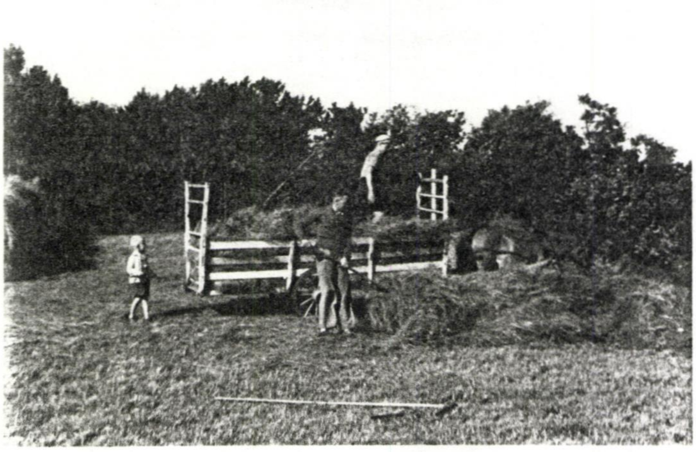

Fot.Anna Grostøl.